

แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมและความโปร่งใส ด้วยกระบวนการพุทธจิตวิทยาในยุคดิจิทัล

Guidelines for Promoting Virtue and Transparency through Buddhist Psychology Processes in the Digital Age

สุนันตา ดาราสรณ์¹, อภิษฎา ศรีเครือดัง² และ วิชชุดา ฐิติโชติรัตนนา³
Sununta Darasorn¹, Apisada Srihruedong² and
Witchuda Titichoatrattana³
(supisarad@gmail.com, apisada.sri@rmutr.ac.th and
zooner.stm@gmail.com)

Received: March 19, 2026
Revised: June 16, 2026
Accepted: June 26, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งบูรณาการหลักทฤษฎี-โมเดลตามคัมภีร์อรรถสาลินีของพระพุทธโฆสาจารย์ ร่วมกับทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม 6 ขั้นของโคลเบอร์ก (Kohlberg, 1984) และแบบจำลององค์ประกอบทางจริยธรรม 4 ประการของเรสต์ (Rest, 1986) เพื่อเสนอกรอบแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมและความโปร่งใสในยุคดิจิทัล 3 ประการ คือ วิเคราะห์หลักทฤษฎี-โมเดลปะในฐานะพื้นฐานทางพุทธจิตวิทยาของคุณธรรม บูรณาการกับทฤษฎีจิตวิทยาตะวันตก และนำเสนอแนวทางประยุกต์ใช้ในบริบทดิจิทัล ผลการวิเคราะห์

¹ สำนักงานใหญ่ AIA (Surawong):181 ถนนสุรวงศ์ แขวงสุริยวงศ์ เขตบางรัก กรุงเทพฯ

AIA Headquarters (Surawong):181 Surawong Road, Suriyawong Subdistrict, District Bang Rak, Bangkok

² คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Rattanakosin

³ ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Department of Psychology, Faculty of HumanitiesMahachulalongkornrajavidyalaya University

พบว่า เหตุที่ตั้งของหิริมี 4 ได้แก่ ขาตินิสาย วยนิสสาย สุรนิสสาย และพาหุสัจจนิสาย มีความสอดคล้องกับองค์ประกอบด้านแรงจูงใจและลักษณะนิสัยทางจริยธรรมในแนวคิดของเรสต์ ซึ่งเป็นประเด็นที่การอบรมด้านคุณธรรมส่วนใหญ่ยังขาดอยู่ ขณะที่อัตตปปะสอดคล้องกับความไวทางจริยธรรม การตัดสินใจทางจริยธรรมและพัฒนาการจริยธรรมระดับตามจารีตประเพณีของโคลเบอร์ก และบทความนี้นำเสนอแนวทางส่งเสริมคุณธรรมและความโปร่งใสในยุคดิจิทัล 5 ประการ ได้แก่ การสร้างอัตลักษณ์ทางจริยธรรม การพัฒนาความไวทางจริยธรรมดิจิทัล การสร้างโครงสร้างอัตตปปะดิจิทัล การบูรณาการการศึกษาด้านจริยธรรมดิจิทัลและการปลูกฝังความกล้าทางจริยธรรมในองค์กร ทั้งนี้ คุณธรรมที่ยั่งยืนในยุคดิจิทัลจะเกิดขึ้นได้เมื่อหิริและอัตตปปะทำงานร่วมกัน ภายใต้เจตจำนงทางการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง

คำสำคัญ : พุทธจิตวิทยา, หิริ-อัตตปปะ, คุณธรรม, ความโปร่งใส, ยุคดิจิทัล

Abstract

This academic article aims to integrate the Buddhist psychological principles of Hirī (moral shame) and Ottappa (moral dread), as presented in Buddhaghosa's *Aṭṭhasālinī*, with Kohlberg's (1984) six-stage theory of moral development and Rest's (1986) Four Component Model in order to propose a framework for promoting morality and transparency in the digital age. The objectives of the article are: 1. to analyze Hirī and Ottappa as fundamental principles of Buddhist moral psychology, 2. to integrate these principles with Western moral theories, and 3. to propose practical applications for the digital context. The analysis reveals that the four foundations of Hirī—*jāti-nissāya*, *vaya-nissāya*, *sūra-nissāya*, and *bāhusacca-nissāya*—correspond to Rest's components of Moral Motivation and Moral Character, which are often neglected in contemporary ethics education and training programs. Meanwhile, Ottappa corresponds to Moral Sensitivity and Moral Judgment in Rest's model,

as well as to Kohlberg's conventional level of moral development. The article proposes five approaches for promoting morality and transparency in the digital era: strengthening moral identity, developing digital moral sensitivity, establishing digital Ottappa structures, integrating digital ethics education, and cultivating moral courage within organizations. Sustainable morality in the digital age can be achieved when Hirī and Ottappa function together as complementary internal and external moral forces, supported by genuine political commitment and meaningful public participation.

Keywords: Buddhist Psychology, Hirī-Ottappa, Virtue, Transparency, Digital Age

บทนำ

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ผู้เขียนได้มีโอกาสสังเกตการณ์และมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในหน่วยงานภาครัฐหลายแห่ง สิ่งหนึ่งที่พบเห็นซ้ำแล้วซ้ำเล่า คือ ผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่ รู้ดีว่าอะไรถูก อะไรผิด แต่เมื่อกลับไปสู่สภาพแวดล้อมการทำงานจริง พฤติกรรมกลับไม่เปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ ภาพนี้สะท้อนให้เห็นว่า ปัญหาคุณธรรมและความโปร่งใสไม่ใช่เรื่องของความรู้เพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นเรื่องของกระบวนการทางจิตที่ลึกกว่านั้นมาก

ความเป็นจริงดังกล่าวสอดคล้องกับสถานการณ์ระดับประเทศที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง องค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International, 2026) เปิดเผยว่า ประเทศไทยได้คะแนน ดัชนีการรับรู้การทุจริต (Corruption Perceptions Index: CPI) ปี พ.ศ. 2568 เพียง 33 คะแนน จัดอันดับที่ 116 จาก 182 ประเทศทั่วโลก ซึ่งถือเป็นระดับต่ำที่สุดในรอบกว่าสองทศวรรษ ยิ่งไปกว่านั้น เป้าหมายตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) ที่กำหนดให้ได้คะแนนไม่ต่ำกว่า 50 คะแนน และติดอันดับ 1 ใน 54 ของโลก ยังห่างไกลจากความเป็นจริงอย่างมีนัยสำคัญ (สำนักงาน ป.ป.ช., 2568) สะท้อนให้เห็นว่า ความพยายามที่มีอยู่นั้นยังไม่สามารถแก้ปัญหาได้ที่รากเหง้า

ในด้านคดีและการร้องเรียน สำนักงาน ป.ป.ช. (2568) รายงานว่าในปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 รับเรื่องร้องเรียนทุจริตทั้งสิ้น 11,662 เรื่อง เพิ่มขึ้นร้อยละ 26.02 จากปีก่อน โดยการทุจริตด้านการจัดซื้อจัดจ้างเป็นประเภทที่พบมากที่สุดและกระจุกตัวในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม มีช่องว่างขนาดใหญ่ระหว่างจำนวนเรื่องที่ร้องเรียนกับจำนวนที่นำไปสู่การลงโทษจริง สะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยเริ่มคุ้นชินกับการทุจริตจนมองว่าเป็นเรื่องปกติ ซึ่งเป็นปัญหาเชิงวัฒนธรรมที่ไม่อาจแก้ได้ด้วยกฎหมายหรือการปราบปรามเพียงลำพัง

ยุคดิจิทัลเป็นดาบสองคมในบริบทนี้ เทคโนโลยีเปิดโอกาสใหม่ในการตรวจสอบความโปร่งใส เช่น ระบบ ข้อมูลเปิด (Open Data) และแพลตฟอร์ม แอคท์ เอไอ (ACT Ai) (องค์กรต่อต้านคอร์รัปชันฯ, ม.ป.ป.) ขณะเดียวกันรูปแบบการทุจริตก็ทวีความซับซ้อนและรวดเร็วขึ้นตามไปด้วย ความท้าทายเหล่านี้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า สิ่งที่ขาดหายไป คือ การพัฒนาคุณธรรมจากภายในของบุคคล ซึ่งกระบวนการพุทธจิตวิทยา โดยเฉพาะหลักหิริ-โอตตปปะตามที่พระพุทธโฆसाจารย์อธิบายไว้ในคัมภีร์อัฐสาสนี มีนัยสำคัญอย่างยิ่งในการให้คำตอบที่ทฤษฎีตะวันตกยังขาดอยู่

บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ 1) วิเคราะห์หลักหิริ-โอตตปปะในฐานะพื้นฐานทางพุทธจิตวิทยาของคุณธรรม 2) เปรียบเทียบและบูรณาการกับทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ คอลเบิร์ก (Kohlberg) และแบบจำลองสี่องค์ประกอบของ เรสต์ (Rest) และ 3) นำเสนอแนวทางปฏิบัติสำหรับการส่งเสริมคุณธรรมและความโปร่งใสในบริบทดิจิทัล โดยหวังว่าจะเป็นกรอบทางวิชาการที่ต่อยอดสู่การแก้ปัญหาที่รากเหง้าของวิกฤตคุณธรรมที่ประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่

วิกฤตคุณธรรมและความโปร่งใสของไทย : ภาพที่ตัวเลขสะท้อน

1. ดัชนีการรับรู้การทุจริต : เส้นทางที่ลาดลงอย่างไม่หยุด

หากมองย้อนกลับไปในช่วงสิบกว่าปีที่ผ่านมา จะเห็นเส้นทางที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง ปี 2557–2558 ไทยทำได้ดีที่สุดด้วยคะแนน ดัชนีการรับรู้การทุจริต (CPI) ที่ 38 คะแนน

แต่หลังจากนั้นทรงตัวหรือลดลงโดยตลอด จนกระทั่งปี 2568 ล่าสุด ตกลงมาอยู่ที่ 33 คะแนน อันดับ 116 จาก 182 ประเทศ (องค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International), 2026) ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยโลกที่ 42 คะแนนอย่างมีนัยสำคัญ

ที่น่าตกใจยิ่งกว่าคือ การเปรียบเทียบในกลุ่มอาเซียนซึ่งไทยเคยอยู่ในอันดับที่ 4 แต่ปัจจุบันร่วงลงมาอยู่อันดับ 5 หรืออาจถึงอันดับ 8 โดยสิงคโปร์นำโด่งด้วย 84 คะแนน มาเลเซีย 52 คะแนน บรูไน 63 คะแนน (ThaiPublica, 2569) ในขณะที่ไทยซึ่งเป็นประเทศที่มีเศรษฐกิจขนาดใหญ่เป็นอันดับ 2 ในอาเซียน กลับมีภาพลักษณ์ด้านความโปร่งใสต่ำ

ช่องว่างระหว่างเป้าหมายกับความเป็นจริงยิ่งชัดเจนเมื่อพิจารณาตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) ที่ตั้งเป้าให้ไทยได้คะแนน ดัชนีการรับรู้การทุจริต (CPI) ไม่น้อยกว่า 50 คะแนน แต่ในความเป็นจริง ตลอดช่วงปี 2562–2568 ไทยได้คะแนนเพียง 33–36 คะแนน หรือห่างจากเป้าหมายถึงกว่าร้อยละ 32 (Policy Watch, 2569) ตัวเลขนี้ไม่เพียงแสดงถึงความล้มเหลวของมาตรการ แต่ยังตั้งคำถามสำคัญว่าเราเข้าใจรากเหง้าของปัญหาถูกต้องหรือไม่

จากการวิเคราะห์แหล่งข้อมูลที่ใช้ประเมิน ดัชนีการรับรู้การทุจริต (CPI) พบว่า โครงการยุติธรรมโลก (World Justice Project: WJP) ที่ประเมินหลักนิติธรรมของไทยให้คะแนนลดลงต่อเนื่อง โดยในปี 2566 ได้เพียง 0.49 คะแนน ต่ำสุดในรอบ 10 ปี (ThaiPublica, 2569) สะท้อนว่า ปัญหาไม่ใช่แค่การทุจริตรายคดี แต่เป็นการอ่อนแอของระบบสถาบันโดยรวม สัญญาณเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า การแก้ปัญหาต้องเริ่มจากการเสริมสร้างคุณธรรมในระดับปัจเจกบุคคลควบคู่กับการปฏิรูปเชิงสถาบัน

2. คดีทุจริตและการร้องเรียน : ปริมาณเพิ่ม แต่ปัญหายังไม่ลด

ข้อมูลจาก ป.ป.ช. (2568) แสดงให้เห็นพัฒนาการที่น่าสนใจสองด้านพร้อมกัน ด้านหนึ่ง จำนวนเรื่องร้องเรียนเพิ่มขึ้นจาก 9,254 เรื่องในปี 2566 เป็น 11,662 เรื่องในปี 2567 คิดเป็นการเพิ่มขึ้นร้อยละ 26.02 สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนมีความตื่นตัวและกล้าแจ้งเบาะแสมากขึ้น แต่อีกด้านหนึ่ง มูลค่าความเสียหายยังคงทรงตัวในระดับสูงที่ราว 26,000 ล้านบาทต่อปี

ที่น่าเป็นห่วงยิ่งกว่าคือ รูปแบบการทุจริตที่กระจุกตัวในจุดเดิม การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐยังคงเป็นแหล่งทุจริตอันดับ 1 คิดเป็นมูลค่า 13,391 ล้านบาท หรือร้อยละ 51.02 ของมูลค่าความเสียหายทั้งหมด รองลงมาคือ การปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ 8,786 ล้านบาท หรือร้อยละ 33.48 (ป.ป.ช., 2568) และหน่วยงานที่ถูกร้องเรียนสูงสุดคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2,939 เรื่อง ตามด้วยกระทรวงมหาดไทย 1,013 เรื่อง และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ 879 เรื่อง

ยิ่งไปกว่านั้น มีช่องว่างขนาดใหญ่ระหว่างจำนวนที่ร้องเรียน กับ จำนวนที่ชี้มูลและลงโทษจริง ป.ป.ช. รายงานผลคำพิพากษาเพียงรายเดือน ซึ่งน้อยมากเมื่อเทียบกับ 11,662 เรื่องที่รับเข้า แสดงว่า กระบวนการไต่สวนใช้เวลานานและหลายคดีถูกจำหน่ายโดยไม่มีผลทางกฎหมาย สอดคล้องกับที่องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) ระบุว่า จำนวนทุจริตน้อยกว่าที่สังคมรับรู้และคนทำผิดส่วนใหญ่กลับรอด (องค์กรต่อต้านคอร์รัปชันฯ, ม.ป.ป.) ช่องว่างนี้เองที่เปิดประตูให้วัฒนธรรมการยอมรับทุจริตหยั่งรากลึกขึ้นเรื่อย ๆ

3. โครงการอบรมคุณธรรม งบประมาณสูง แต่ผลลัพธ์ไม่สอดคล้อง

หนึ่งในปรากฏการณ์ที่ผู้เขียนสังเกตเห็นมาตลอดคือ ความอ่อนแอของการอบรมทุกปีมีโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมสำหรับข้าราชการและเจ้าหน้าที่รัฐนับพันโครงการ ใช้งบประมาณตั้งแต่หลักหมื่นบาทต่อครั้งในระดับโรงเรียน ไปจนถึงหลายล้านบาทในระดับกระทรวงและหน่วยงานกลาง แต่ดัชนีการรับรู้การทุจริต (CPI) กลับถดถอยลงในทิศทางตรงกันข้าม โดยปัญหาหลักที่พบซ้ำ ๆ คือ โมเดลอบรมแบบ จัดแล้วจบ ที่เน้นจัดกิจกรรมเพื่อรายงานผลงานมากกว่าการติดตามพฤติกรรมในระยะยาว การวัดผลเชิงปริมาณ โดยนับหัวผู้เข้าร่วม ไม่ได้วัดว่าพฤติกรรมเปลี่ยนหรือไม่และที่สำคัญที่สุดคือ ความขัดแย้งระหว่างแรงจูงใจ ผู้เข้าอบรมมีแรงจูงใจในการผ่านการอบรม แต่ไม่มีแรงจูงใจในการเปลี่ยนพฤติกรรมจริง แม้จะมีผลสำเร็จบางส่วน เช่น นโยบายงดรับของขวัญ (No Gift Policy) ที่ขยายตัวชัดเจน และหลักสูตรการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ (e-Learning) ด้านทุจริตที่ ป.ป.ช. ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยพัฒนาขึ้นเป็นต้น แต่ยังไม่สามารถพลิกภาพรวมได้ ความล้มเหลวนี้อาจเกิดที่พุทธจิตวิทยาสามารถให้คำตอบที่ทฤษฎีตะวันตกยังไม่มี

รากฐานทางพุทธจิตวิทยา : หลักhiri-โอดตปปะ

1. ความสำคัญของhiri-โอดตปปะในฐานะโลกपालธรรม

ในพระพุทธศาสนาเถรวาท hiri และโอดตปปะได้รับการยกย่องว่า เป็นโลกपालธรรม หรือธรรมคุ้มครองโลก ที่ค้ำจุนความเป็นระเบียบเรียบร้อยของมวลมนุษย พระไตรปิฎก (อิติวุตตกะ, อิติ. ขุ. 25/234/271) บันทึกไว้ว่า หากปราศจากธรรมทั้งสองนี้ โลกมนุษย์ก็ไม่ต่างจากโลกของสัตว์เดรัจฉาน ความสำคัญของนิยามนี้ลึกกว่าที่เห็น เพราะไม่ได้หมายความว่า คนที่ขาดhiri-โอดตปปะเป็นคนไม่ดี แต่หมายความว่า ระบบสังคมที่ไม่ส่งเสริมธรรมทั้งสองนี้ จะไม่สามารถธำรงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้

คัมภีร์อรรถสาลินี อรรถกถาอธิบายปัญหา ที่รจนาโดยพระพุทธโฆสาจารย์ในพุทธศตวรรษที่ 10 ภาค 1 ปริจเฉทที่ 4 บทที่ 1 ข้อ 125–127 ให้คำอธิบายที่ละเอียดและทรงคุณค่ายิ่ง โดยชี้ถึงความแตกต่างพื้นฐาน hiri อาศัยเหตุภายใน หรือ อัตตานิยัตย คือ การเคารพตนเอง ส่วน โอดตปปะ อาศัยเหตุภายนอก หรือ โลกาธิปไตย คือ การเคารพต่อสังคมและกัลยาณกรรมในกายภาคนั้น ความแตกต่างนี้มีนัยสำคัญอย่างมากในบริบทจิตวิถีที่ผู้คนซ่อนตัวตนได้ง่าย หากบุคคลมีแต่โอดตปปะ กลัวถูกจับได้ แต่ขาดhiri ละอายใจ การทุจริตก็จะยังคงเกิดขึ้นในที่ที่ไม่มีใครเห็น

2. เหตุที่ตั้งของhiri 4 ประการ ฐานของอัตลักษณ์ทางจริยธรรม

อรรถสาลินีข้อ 125 แสดงว่า hiri เกิดขึ้นโดยอาศัยเหตุ 4 ประการ ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ภายในที่บุคคลสร้างขึ้นผ่านการสำนึกรู้ตนเอง ดังนี้

ประการที่ 1 ชาตินิสาย อาศัยชาติ วงศ์ตระกูล ผู้มีชาติกำเนิดในสกุลสูง เมื่อนึกถึงชาติของตน ย่อมเกิดความละอายที่จะกระทำความชั่วทำผิดอันไม่สมชาติ ในบริบทสมัยใหม่ เหตุนี้สะท้อนถึงอัตลักษณ์ทางวิชาชีพและสถาบันที่บุคคลสังกัด ข้าราชการที่รักศักดิ์ศรีของตำแหน่ง นักวิชาการที่หวงแหนชื่อเสียงมหาวิทยาลัย หรือนักธุรกิจที่ภาคภูมิใจในตราสินค้าของตน ล้วนมีhiriที่อาศัยชาตินิสายเป็นฐาน

ประการที่ 2 วณิสาย อาศัยวัยอายุ ผู้มีวัยเป็นผู้ใหญ่แล้ว ย่อมเกิดความละอายที่จะประพฤติดูเด็กที่ขาดสติและความรับผิดชอบ เหตุนี้เชื่อมโยงกับแนวคิด

เรื่องวุฒิภาวะทางจริยธรรม (Moral Maturity) ผู้บริหารอาวุโสที่ยอมรับสืบทอดเป็นที่ยอมรับทั้งในสายตาตนเองและผู้อื่นในวัยเดียวกัน เพราะไม่สมอายุ

ประการที่ 3 สุนิสสาย อาศัยความกล้าหาญ ผู้มีความกล้าหาญ ย่อมเกิดความละอายที่จะประพฤติดุขผู้ฉลาดกลัวหรืออ่อนแอ นี่คือนิยามของความกล้าหาญที่ถูกต้อง ซึ่งสำคัญมากในองค์กรที่มีวัฒนธรรมแบบอุปถัมภ์ การที่บุคคลกล้าปฏิบัติภารกิจที่ถูกต้องทั้งที่มีแรงกดดัน คือ การปฏิบัติตามสุนิสสาย

ประการที่ 4 พหุสัจจนิสสาย อาศัยความเป็นพหุสัจ ผู้ที่ศึกษาเล่าเรียนมากย่อมเกิดความละอายที่จะประพฤติดุขผู้โง่เขลาที่ไม่ได้เรียนรู้อะไร เหตุนี้มีนัยสำคัญอย่างยิ่งในยุคดิจิทัล เพราะความเป็นพหุสัจในปัจจุบันรวมถึงความรู้ด้านจริยธรรมดิจิทัล (Digital Ethics) และการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) ผู้ที่รู้เท่าทันเรื่องผลกระทบของข้อมูลเท็จ ย่อมละอายที่จะแชร์ข่าวโดยไม่ตรวจสอบ

เหตุที่ทั้ง 4 ของหิรินั้น เมื่อพิจารณาอย่างลึกซึ้งจะพบว่า ล้วนเป็นการปกป้องอัตลักษณ์ที่ตนเองหวงแหน ซึ่งเป็นแรงขับที่ทรงพลังกว่าความกลัวจากภายนอก เพราะมันทำงานอยู่ในจิตใจแม้ไม่มีใครเฝ้ามองและนี่คือคุณสมบัติที่ขาดไม่ได้ในยุคดิจิทัลที่การกระทำส่วนตัวสามารถทำได้โดยไม่มีพยาน

3. เหตุที่ตั้งของโอดตปปะ 4 ประการ ระบบตรวจสอบภายนอก

อัฐฐสาลินีข้อ 127 แสดงเหตุที่ตั้งของโอดตปปะ คือ ความสะดุ้งกลัวต่อบาป 4 ประการ ได้แก่ 1) อัตตานุวาทภัย กลัวการติเตียนตนเอง 2) ปราณูวาทภัย กลัวผู้อื่นจะติเตียน 3) ทณทภัย กลัวโทษทัณฑ์ และ 4) ทุกคติภัย กลัวทุกคติในสัมปรายภพ

ในยุคดิจิทัล โอดตปปะทั้ง 4 ประการนี้ ปรากฏในรูปแบบที่เข้มข้นและรวดเร็วกว่าเดิมมาก ปราณูวาทภัยในโลกออนไลน์ทรงพลังเป็นพิเศษ เพราะสื่อสังคมออนไลน์สามารถขยายเสียงการตำหนิติเตียนจากคนเพียงไม่กี่คนให้กลายเป็นกระแสสังคมในชั่วข้ามคืน ทณทภัยขยายตัวผ่านกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPA) กฎหมายอาชญากรรมคอมพิวเตอร์และระบบตรวจสอบอิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่มีอายุความ องค์กรต่อต้านคอร์รัปชันแห่งประเทศไทย แสดงให้เห็นว่า แพลตฟอร์ม แอคท์ เอไอ (ACT Ai) ที่รวบรวมข้อมูลเปิดโครงการภาครัฐกว่า 26 ล้านโครงการนั้น สามารถนำไปสู่การเปิดโปงคดีใหญ่ได้จริง เช่น

คดีเสาไฟกินรี 600 ล้านบาท และคดีแอปพลิเคชันประกันสังคม 850 ล้านบาท (กิตติเดช, ม.ป.ป.) นี่คือนิเวศของโศดตบปะดิจิทัล ที่ทำงานได้จริง ดังนั้น หากสังคมมีแต่โศดตบปะ โดยปราศจากหิริ การทุจริตจะยังคงเกิดในช่องว่างที่ระบบตรวจสอบยังไม่ถึง ซึ่งพิสูจน์ให้เห็นว่าต้องพัฒนาทั้งสองธรรมนี้ควบคู่กันไป

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมตะวันตก

1. ทฤษฎี 6 ขั้นของ ลอว์เรนซ์ โคลเบิร์ก (Lawrence Kohlberg) การใช้เหตุผลทางจริยธรรม

ลอว์เรนซ์ โคลเบิร์ก (Lawrence Kohlberg) (ค.ศ. 1927–1987) ศาสตราจารย์แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard University) ผู้พัฒนาทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม 6 ขั้น ใน 3 ระดับ โดยต่อยอดจากทฤษฎีพัฒนาการของ ฌอง เพียเจต์ (Jean Piaget) เชื่อว่า การใช้เหตุผลทางจริยธรรม (Moral Reasoning) เป็นรากฐานของพฤติกรรมทางจริยธรรมและพัฒนาขึ้นตามลำดับขั้นที่ก้าวหน้า โดยไม่ข้ามขั้นและไม่ถดถอยกลับ เขาใช้ปัญหาความขัดแย้งทางจริยธรรม (Moral Dilemma) เช่น ปัญหาความขัดแย้งของ ไฮน์ส (Heinz Dilemma) เป็นเครื่องทดสอบ โดยสนใจวิธีการให้เหตุผลมากกว่าคำตอบว่าถูกหรือผิด (Kohlberg, 1984)

ระดับที่ 1 ระดับก่อนจารีตประเพณี (Pre-Conventional) พบมากในเด็กวัยตัวเองเป็นศูนย์กลาง ขั้นที่ 1 ทำดีเพราะกลัวถูกลงโทษ ขั้นที่ 2 ทำดีเพื่อแลกผลประโยชน์ ระดับนี้สอดคล้องกับทฤษฎีในโศดตบปะ

ระดับที่ 2 ระดับตามจารีตประเพณี (Conventional) พบมากในวัยรุ่นและผู้ใหญ่ทั่วไป ขั้นที่ 3 ทำดีเพื่อให้ผู้อื่นยอมรับ ขั้นที่ 4 เคารพกฎหมายและระเบียบสังคม ระดับนี้สอดคล้องกับปรานวาทย์และทักทวย

ระดับที่ 3 ระดับหลังจารีตประเพณี (Post-Conventional) ขั้นที่ 5 ยึดสัญญาประชาคม เข้าใจว่ากฎหมายเปลี่ยนได้หากไม่ยุติธรรม ขั้นที่ 6 ยึดหลักจริยธรรมสากลในจิตสำนึก เช่น ความยุติธรรม ศักดิ์ศรีมนุษย์ โคลเบิร์ก (Kohlberg) เชื่อว่า มีคนเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่บรรลุถึงขั้นนี้ได้ ระดับนี้ มีความสอดคล้องอย่างลึกซึ้งกับเหตุที่ตั้งของหิริ โดยเฉพาะพาหุสัจจนิสายซึ่งเป็นการยึดหลักการที่เลือกด้วยตนเองอย่างแท้จริง

เมื่อนำทฤษฎีของ โคลเบิร์ก (Kohlberg) มาส่องสำรวจสถานการณ์ไทย จะพบว่า ระบบราชการและวัฒนธรรมองค์กรไทยส่วนใหญ่ยังดำเนินอยู่ใน ระดับตามจารีตประเพณี (Conventional) ขั้นที่ 3-4 คือ ทำตามกฎเพราะสังคมคาดหวัง ไม่ใช่เพราะหลักการที่เชื่อจริง ซึ่งอธิบายว่าทำไมเมื่อสังคมรอบข้างเองก็โกง จึงไม่เกิดแรงต้านทานทางจริยธรรม

2. แบบจำลองสี่องค์ประกอบของ เจมส์ เรสต์ (James Rest) จากความรู้สู่พฤติกรรม

เจมส์ เรสต์ (James Rest) (ค.ศ. 1941–1999) ศาสตราจารย์แห่ง มหาวิทยาลัยมินนิโซตา (University of Minnesota) และผู้พัฒนาแบบทดสอบประเด็นปัญหาทางจริยธรรม (Defining Issues Test: DIT) ตั้งข้อสังเกตสำคัญว่า โคลเบิร์ก (Kohlberg) อธิบายได้เพียงการตัดสินใจทางจริยธรรม (Moral Judgment) เท่านั้น แต่ในความเป็นจริง คนที่รู้ว่าอะไรถูก ไม่จำเป็นต้องทำสิ่งนั้นเสมอไป เรสต์ (Rest) จึงเสนอแบบจำลองสี่องค์ประกอบ (Four Component Model) ที่ครอบคลุมกระบวนการจิตใจทั้งหมดที่นำไปสู่พฤติกรรมทางจริยธรรมที่เกิดขึ้นจริง (Rest, 1986)

1. องค์ประกอบที่ 1 ความไวทางจริยธรรม (Moral Sensitivity) การตระหนักว่าสถานการณ์มีมิติจริยธรรมและการกระทำของตนจะส่งผลกระทบต่อผู้อื่นอย่างไร บุคคลอาจมีความรู้เรื่องจริยธรรมมาก แต่หากขาดความไวทางจริยธรรม (Moral Sensitivity) ก็จะไม่เห็นว่า สถานการณ์ที่เผชิญอยู่นั้นมีมิติทางจริยธรรม

2. องค์ประกอบที่ 2 การตัดสินใจทางจริยธรรม (Moral Judgment) การประเมินและตัดสินใจว่าสิ่งใดถูกต้องตามหลักการ ซึ่งตรงกับที่ โคลเบิร์ก (Kohlberg) ศึกษา

3. องค์ประกอบที่ 3 แรงจูงใจทางจริยธรรม (Moral Motivation) การให้ความสำคัญกับคุณค่าทางจริยธรรมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน องค์ประกอบนี้ คือจุดที่โครงการอบรมส่วนใหญ่ของไทยล้มเหลว เพราะไม่ได้สร้างแรงจูงใจในการเปลี่ยนพฤติกรรม

4. องค์ประกอบที่ 4 ลักษณะนิสัยทางจริยธรรม (Moral Character) ความมุ่งมั่น ความเพียรและความกล้าหาญที่จะปฏิบัติสิ่งที่ถูกต้องจนกลายเป็นนิสัย องค์ประกอบนี้ตรงกับแนวคิดในพระพุทธศาสนาเรื่อง สีลานุสสติ หรือการระลึกถึงศีลของตนเองจนกลายเป็นสภาวะธรรมที่คงเส้นคงวา

ตัวอย่างที่ เรสต์ (Rest) ชี้ให้เห็นนั้นตรงกับประสบการณ์จริงที่ผู้เขียนพบ บุคคลที่มีความไวทางจริยธรรม (Moral Sensitivity) สูง จะรู้ว่ามีปัญหา แต่มีแรงจูงใจทางจริยธรรมต่ำ (Moral Motivation) จะไม่เอยากยุ่ง หรือกลัวกระทบตัวเอง ก็จะไม่แสดงพฤติกรรมที่ผิดออกมา นี่คือการอธิบายทางวิทยาศาสตร์ว่าทำไมข้าราชการที่ รู้ว่าเพื่อนร่วมงานทุจริต ถึงไม่รายงาน และเป็นเหตุผลว่าทำไมการอบรมเพียงอย่างเดียวจึงไม่พอ โมเดลนี้จึงเป็นสะพานเชื่อมไปสู่การบูรณาการกับพุทธจิตวิทยาที่จะนำเสนอต่อไป

การบูรณาการพุทธจิตวิทยากับทฤษฎีตะวันตก กรอบใหม่สำหรับยุคดิจิทัล

1. ตารางเปรียบเทียบและจุดบรรจบ

เมื่อวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ พบว่า ทั้งสามกรอบแนวคิดมีจุดเชื่อมต่อที่ลึกซึ้ง

มิติ	พุทธจิตวิทยา	Rest (1986)	Kohlberg (1984)
การรับรู้	โอดตปปะ ปรานาวาทภัย	Moral Sensitivity	Pre-Conventional
การตัดสินใจ	โอดตปปะ อตตานุวาทภัย	Moral Judgment	Conventional
แรงจูงใจ	หิริ ขาตินิสสาย + สุนิสสาย	Moral Motivation	Post-Conventional
นิสัย	หิริ พาหุสัจจนิสสาย + วยนิสสาย	Moral Character	Universal Principles

จุดที่พุทธจิตวิทยามีมิติเพิ่มเติมเหนือทฤษฎีตะวันตก คือ ทุคคตัญญ ในโอดตปปะ ซึ่งเป็นการกลัวผลกระทบข้ามชาติ ทำให้เกิดแรงยับยั้งที่ทำงานในมิติจิตวิญญาณ (Spiritual Dimension) ที่ทฤษฎีจิตวิทยาตะวันตกไม่ได้กล่าวถึง นี่ไม่ใช่เรื่องของความเชื่อส่วนตัวเพียงอย่างเดียว แต่สะท้อนให้เห็นว่า พุทธจิตวิทยามีมิติของแรงจูงใจที่ครอบคลุมและลึกกว่า

2. กรอบพุทธจิตวิทยาสำหรับคุณธรรมดิจิทัล 4 ระดับ

จากการบูรณาการดังกล่าว สามารถสร้างกรอบพุทธจิตวิทยาสำหรับคุณธรรมดิจิทัล ที่ทำงานเป็นลำดับขั้นดังนี้

ระดับที่ 1 การตระหนักรู้ (Awareness) สอดคล้องกับความไวทางจริยธรรม (Moral Sensitivity) ของ เรสต์ (Rest) และโอดตัมปะในมิติปรานุวาทภัย บุคคลต้องสามารถตระหนักรู้ว่า พฤติกรรมในพื้นที่ดิจิทัลมีผลกระทบต่อผู้อื่นจริง เช่น การกดแชร์ข้อมูลเท็จ การเฝ้าต่อการทุจริตที่เห็น ล้วนมีมิติทางจริยธรรมที่มักถูกมองข้าม

ระดับที่ 2 การตัดสิน (Judgment) สอดคล้องกับการตัดสินทางจริยธรรม (Moral Judgment) ของ เรสต์ (Rest) และระดับหลังจารีตประเพณี (Post-Conventional) ของ โคลเบิร์ก (Kohlberg) บุคคลต้องสามารถตัดสินใจตามหลักการที่ถูกต้อง ไม่ใช่เพียงเพราะกฎหมายห้าม แต่เพราะเข้าใจถึงเหตุผลเชิงคุณค่าที่อยู่เบื้องหลัง

ระดับที่ 3 แรงจูงใจ (Motivation) สอดคล้องกับแรงจูงใจทางจริยธรรม (Moral Motivation) ของ เรสต์ (Rest) และhiriในมิติชาตินิสายกับสุรนีสาย นี่คือระดับที่โครงการอบรมส่วนใหญ่ไม่ได้แตะ เพราะต้องพัฒนาอัตลักษณ์ทางจริยธรรมจากภายใน ไม่ใช่บังคับจากภายนอก

ระดับที่ 4 ลักษณะนิสัย (Character) สอดคล้องกับลักษณะนิสัยทางจริยธรรม (Moral Character) ของ เรสต์ (Rest) และhiriในมิติพาหุสัจจนิสายกับวินัยนิสัย คือ การพัฒนาคุณธรรมจนกลายเป็นอัตโนมัตติ ทำสิ่งที่ถูกต้องโดยไม่ต้องคิดมาก ซึ่งในพระพุทธศาสนาเรียกว่าการปลูกฝังศีลानุสสติ

ทั้ง 4 ระดับนี้ทำงานเป็นวงจรต่อเนื่อง ไม่ใช่ขั้นตอนที่ต้องทำตามลำดับอย่างเคร่งครัด และที่สำคัญต้องการทั้งการพัฒนาภายในตัวบุคคล หิริและระบบสนับสนุนจากภายนอกโอดตัมปะทำงานร่วมกัน

3. ทำไมปัญหาถึงยังแก้ไม่ได้ วิเคราะห์ผ่านกรอบบูรณาการ

เมื่อใช้กรอบบูรณาการนี้วิเคราะห์สาเหตุที่ปัญหาทุจริตของไทยยังไม่ลดลงแม้จะมีความพยายามมาก จะเห็นภาพที่ชัดเจนขึ้น

สาเหตุที่ 1 ระบบปัจจุบันเน้นโอดตัมปะ แต่ขาดhiri มาตรการส่วนใหญ่เน้นการปราบปราม การตรวจสอบและการลงโทษ ซึ่งสร้างทัศนภัย แต่ไม่ได้พัฒนาความละอายจากภายในการทุจริตจึงยังเกิดขึ้นในจุดที่ระบบตรวจสอบเข้าไม่ถึง (Prachatai, 2026)

สาเหตุที่ 2 โครงการอบรมพัฒนาและการตัดสินใจทางจริยธรรม (Moral Judgment) รู้ว่าอะไรถูกแต่ขาดแรงจูงใจทางจริยธรรม (Moral Motivation) และลักษณะนิสัยทางจริยธรรม (Moral Character) ทำให้ความรู้ไม่แปลงเป็นพฤติกรรม ตามที่ เรสต์ (Rest) อธิบายไว้ (Rest, 1986)

สาเหตุที่ 3 ระบบอุปถัมภ์บิดเบือนชาตินิสัย จากเดิมที่ละอายต่อความผิดเพื่อรักษาเกียรติ กลักลับกลายเป็นการทุจริตเพื่อพวกพ้อง โดยยกความผิดต่อเครือข่ายเหนือความซื่อสัตย์ต่อสาธารณะ (สำนักวิจัยฯ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2567)

สาเหตุที่ 4 คดีทางการเมืองที่เพิ่มขึ้น 1,959 คนในระหว่างปี 2563–2567 ตามรายงานของศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน 2567 สะท้อนว่า พื้นที่ภาคประชาสังคมที่ทำหน้าที่เฝ้าระวังและตรวจสอบถูกบั่นทอน ซึ่งองค์กรประเมินระดับสากลมองว่า เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คะแนนดัชนีการรับรู้การทุจริต (CPI) ลดลง

ดังนั้น การแก้ปัญหาก็ต้องจริงจังต้องเชื่อมทั้งมิติพุทธจิตวิทยา ทฤษฎีจิตวิทยา ตะวันตกและการปฏิรูปเชิงสถาบันเข้าด้วยกัน ซึ่งนำไปสู่แนวทางปฏิบัติที่จะนำเสนอต่อไป

แนวทางการส่งเสริมคุณธรรม ความโปร่งใสในยุคดิจิทัล 5 แนวทางบูรณาการ

แนวทางที่ 1 พัฒนาอัตลักษณ์ทางจริยธรรมผ่านชาตินิสาย

การสร้างอัตลักษณ์ทางจริยธรรม (Moral Identity Building) องค์กรต้องออกแบบกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางจริยธรรมให้ชัดเจน ไม่ใช่เพียงแค่ประกาศนโยบาย วิธีที่ได้ผลจริงในเชิงจิตวิทยา ได้แก่ การกำหนดค่านิยมองค์กรที่เชื่อมโยงกับ ความภาคภูมิใจ ไม่ใช่ความกลัว การยกย่องต้นแบบทางจริยธรรมที่มีตัวตนจริงในองค์กรและการสร้างวัฒนธรรมที่ถือว่าการโปร่งใสเป็นเกียรติยศ ไม่ใช่ภาระ ในบริบทดิจิทัล แนวทางนี้หมายถึงการสร้างอัตลักษณ์ดิจิทัลที่มีความรับผิดชอบ เช่น การส่งเสริมให้ข้าราชการและนักวิชาชีพใช้นามจริงในพื้นที่ออนไลน์และยึดมั่นในหลักการแม้จะเผชิญแรงกดดัน

แนวทางที่ 2 เสริมสร้างความไวทางจริยธรรมดิจิทัล

การฝึกอบรมความไวทางจริยธรรมดิจิทัล (Digital Moral Sensitivity Training) ตัวเลขที่น่าสนใจ คือ ชาวไทยใช้อินเทอร์เน็ตมากกว่า 8 ชั่วโมงต่อวัน แต่ร้อยละ 60 กังวลเรื่องความน่าเชื่อถือของข้อมูลออนไลน์ (Statista, 2024) ช่องว่างนี้สะท้อนว่า คนรู้ว่ามี

ปัญหา แต่ยังไม่ไวพจน์ที่จะรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของวงจรปัญหา การฝึกอบรมความไวทางจริยธรรมดิจิทัล (Digital Moral Sensitivity Training) ต้องช่วยให้เชื่อมโยงพฤติกรรมออนไลน์กับผลกระทบที่เป็นรูปธรรม เช่น การแชร์ข่าวปลอมทำให้ใครเสียหายบ้าง การกดไลก์เนื้อหาเหยียดหยามสร้างบรรยากาศสังคมแบบใดและการเฝ้าระวังการทุจริตที่เห็นเท่ากับการมีส่วนร่วมหรือไม่ กระบวนการนี้เป็นการพัฒนาองค์ประกอบที่ 1 ของ เรสท์ (Rest) ควบคู่กับอัตตัตปะไนมิตีปรานาวาทภัย

แนวทางที่ 3 สร้างระบบอัตตัตปะไนมิตีดิจิทัล

โครงสร้างพื้นฐานอัตตัตปะไนมิตีดิจิทัล (Digital Ottappa Infrastructure) ยุคดิจิทัลมอบเครื่องมือที่ทรงพลังในการสร้างกลไกอัตตัตปะไน ซึ่งรัฐและองค์กรต้องนำมาใช้อย่างเต็มศักยภาพ เช่น ระบบการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐด้วยอิเล็กทรอนิกส์ (e-GP) ที่บันทึกทุกขั้นตอนการจัดซื้อจัดจ้าง ระบบข้อมูลเปิด (Open Data) ที่ให้ประชาชนและสื่อตรวจสอบงบประมาณได้แบบ เวลาจริง (real-time) และการขยายผลของ แอคท์ เอไอ (ACT Ai) ที่พิสูจน์แล้วว่าสามารถเปิดโปงคดีใหญ่ได้จริง อย่างไรก็ตาม ต้องระวังกับดักที่พบบ่อย คือ การนำเทคโนโลยีมาใช้โดยไม่แก้ปัญหาละเลยโครงสร้าง ทำให้เกิดการทุจริตเทคโนโลยี เช่น การทุจริตในกระบวนการจัดซื้อซอฟต์แวร์และระบบดิจิทัล ซึ่งเป็นปัญหาที่เริ่มเห็นชัดเจนในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา (ณัชชา, 2568)

แนวทางที่ 4 บูรณาการพาหุสัจจนิสสัยกับ

การศึกษาด้านจริยธรรมดิจิทัล (Digital Ethics Education) ความเป็นพหุสูตในยุคดิจิทัลต้องรวมถึงความรู้ด้านจริยธรรมดิจิทัล (Digital Ethics) อย่างจริงจัง ไม่ใช่แค่การรู้จักใช้เทคโนโลยี แต่รวมถึงการเข้าใจผลกระทบของปัญญาประดิษฐ์ (AI) และการปลอมแปลงสื่อด้วยปัญญาประดิษฐ์ (Deepfake)ที่กำลังถูกนำมาใช้ในการหลอกลวง การรู้จักตรวจสอบข้อมูลก่อนแชร์และการเข้าใจสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPA) สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ETDA) รายงานว่า ในปี 2567 มีเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับเว็บไซต์ผิดกฎหมายกว่า 11,371 คดี หรือร้อยละ 32.16 ของทั้งหมด (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ETDA), 2568) ตัวเลขนี้ชี้ว่า ยังมีผู้ใช้งานจำนวนมากที่ไม่รู้ หรือไม่ไวพจน์ที่จะแยกแยะสิ่งที่ถูกกฎหมายและมีจริยธรรมออกจากสิ่งที่ไม่ใช่การศึกษาด้านจริยธรรมดิจิทัล (Digital Ethics)

แนวทางที่ 5 ปลุกฝังสุนทรียสสายในวัฒนธรรมองค์กรและสังคม

การปลุกฝังความกล้าหาญทางจริยธรรมในระดับสถาบัน (Institutionalizing Moral Courage) ปัญหาที่ผู้เขียนพบซ้ำ ๆ คือ คนรู้ว่าการทุจริต แต่ไม่กล้าพูด ทั้งเพราะกลัวตักเตือน กลัวถูกรังแก หรือแม้แต่กลัวถูกดำเนินคดีตาม พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ (ศูนย์ทนายความฯ, 2567) การแก้ปัญหาจำเป็นต้องอาศัยการสร้าง ความกล้าทางสถาบันผ่านการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส (Whistleblower Protection) ที่มีพื้นฐานจริง นโยบาย วัฒนธรรมการกล้าแสดงออก (Speak Up Culture) ที่ผู้บริหารระดับสูงเป็นแบบอย่างจริง ๆ ไม่ใช่เพียงประกาศนโยบายและการสร้างพื้นที่ปลอดภัยในองค์กรสำหรับการรายงานความผิดปกติ ที่น่าสังเกตคือสังคมไทยกำลังสร้างสุนทรียสสายดิจิทัลผ่านโซเชียลมีเดีย แฮชแท็ก (hashtag) อย่าง #คอร์รัปชัน #ทุจริต และ #ซีพีไอ2025 (#CPI2025) ติดเทรนด์บอยบนติ๊กต็อก (TikTok) อินสตาแกรม (Instagram) และเอ็กซ์ (X) หลังประกาศ ดัชนีการรับรู้การทุจริต (CPI) 2568 (KRAC Corruption, 2569) สะท้อนว่า คนไทยตื่นตัวและไม่ยอมรับอีกต่อไป ซึ่งเป็นสัญญาณบวกที่รัฐและองค์กรต้องตอบสนองด้วยการสร้างระบบที่รองรับความกล้าหาญนี้ให้เป็นรูปธรรม

บทสรุป

บทความนี้ได้นำเสนอกรอบการบูรณาการพุทธจิตวิทยา โดยเฉพาะหลักหิริ-โอตตปปะตามที่พระพุทธโฆสาจารย์อธิบายไว้ในคัมภีร์อรรถสาสนี กับทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์ก (Kohlberg) และแบบจำลองสี่องค์ประกอบของเรสต์ (Rest) เพื่อแก้วิกฤตคุณธรรมและความโปร่งใสของประเทศไทยในยุคดิจิทัล สารสำคัญที่ได้จากการศึกษาสรุปได้ว่า ประเทศไทยกำลังเผชิญกับวิกฤตการณ์ความย้อนแย้ง คือ มีการร้องเรียนทุจริตเพิ่มขึ้น มีเทคโนโลยีตรวจสอบที่ดีขึ้น แต่คะแนน ดัชนีการรับรู้การทุจริต (CPI) กลับลดลงต่อเนื่องจนอยู่ที่ 33 คะแนน ต่ำสุดในรอบกว่าสองทศวรรษ เหตุเพราะระบบที่มีอยู่ส่วนใหญ่สร้างโอตตปปะกลไวยังยั้งจากภายนอก แต่ขาดการพัฒนาหิริ แรงขับจากภายในอย่างแท้จริง

การบูรณาการพุทธจิตวิทยากับทฤษฎีตะวันตกแสดงให้เห็นว่าเหตุที่ตั้งของหิริ 4 ประการสอดคล้องอย่างลึกซึ้งกับองค์ประกอบที่ 3 แรงจูงใจทางจริยธรรม (Moral Motivation) และ 4 ลักษณะนิสัยทางจริยธรรม (Moral Character) ของเรสต์ (Rest) ในขณะที่โอตตปปะ

สอดคล้องกับองค์ประกอบที่ 1 ความไวทางจริยธรรม (Moral Sensitivity) และ 2 การตัดสินใจทางจริยธรรม (Moral Judgment) รวมถึง ระดับตามจารีตประเพณี (Conventional) ของโคลเบอร์ก (Kohlberg) ทั้งสองกรอบแนวคิดจึงเสริมซึ่งกันและกันได้อย่างเป็นระบบ

แนวทาง 5 ประการที่นำเสนอ ได้แก่ การพัฒนาอัตลักษณ์ทางจริยธรรม การเสริมสร้างความไวทางจริยธรรมดิจิทัล การสร้างโครงสร้างพื้นฐานโอดิตปะติจิตัล การบูรณาการ การศึกษาด้านจริยธรรมดิจิทัล (Digital Ethics Education) และการปลูกฝังความกล้าทางจริยธรรมในองค์กรและสังคม ล้วนต้องการความสอดคล้องประสานระหว่างเจตจำนงทางการเมืองที่แท้จริง การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและการนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างมีจริยธรรมในเวลาเดียวกัน

สุดท้าย คุณธรรมและความโปร่งใสที่ยั่งยืนในยุคดิจิทัลจะไม่เกิดขึ้นจากการออกกฎหมายเพิ่มเติม หรือการจัดอบรมอีกครั้ง แต่เกิดขึ้นได้เมื่อบุคคลแต่ละคนพัฒนาจริจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ตนเองและสังคม พัฒนาโอดิตปะติจิตัลจนกลายเป็นบรรทัดฐานที่ยอมรับร่วมกันคือ วันที่ดัชนีการรับรู้การทุจริต (CPI) จะพลิกกลับสู่ทิศทางที่ดีขึ้นอย่างแท้จริง

รายการอ้างอิง

- กิตติเดช ฉันทังกุล. (ม.ป.ป.). ตามติดทุจริตกลโกงง่าย ๆ แค่ปลายนิ้วด้วย ACT Ai. องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย). สืบค้น 3 มิถุนายน 2569, จาก <https://www.actai.co>
- ณัชชา สิ้นศิริ. (2568, 16 กันยายน). เปิดข้อมูล ปิดช่องคนโกง: ปฏิรูปการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐให้ยึดโยงประชาชน. สืบค้น 3 มิถุนายน 2569, จาก <https://www.the101.world/government-procurement-reform>
- พระพุทธโฆสาจารย์. (ม.ป.ป.). อรรถกถาธัมมสังคณี (อรรถสาลินี). พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศนิชา ละครพล. (2569, 10 กุมภาพันธ์). รายงาน CPI 2025 ชี้การต่อต้านคอร์รัปชันเอเชียแปซิฟิกหยุดชะงัก ไทยคะแนนลดเหลือ 33. สืบค้น 3 มิถุนายน 2569, จาก <https://thestandard.co/cpi-2025-asia-pacific>

- ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน. (2567, 4 ตุลาคม). *กัญชายน 2567: จำนวนผู้ถูกดำเนินคดีทางการเมืองยอดรวม 1,959 คน ใน 1,305 คดี. สืบค้น 3 มิถุนายน 2569*, จาก <https://tlhr2014.com>
- สำนักวิจัยและบริการวิชาการด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริต สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล. (2567). *สถานการณ์การทุจริตประเทศไทย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2567, 21 สิงหาคม). *สถานการณ์การทุจริตประเทศไทย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566*. สืบค้น 3 มิถุนายน 2569, จาก <https://www.nacc.go.th>
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2568, 11 กุมภาพันธ์). *ป.ป.ช. เผยบทวิเคราะห์ CPI 2567*. สืบค้น 7 มิถุนายน 2569, จาก <https://www.nacc.go.th>
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2568, 6 กุมภาพันธ์). *ETDA โชว์สถิติร้องเรียนปัญหาออนไลน์ ปี 67 กว่า 3.5 หมื่นเคส ชี้ “หลอกซื้อขายออนไลน์-เว็บผิดกฎหมาย”*. สืบค้น 7 มิถุนายน 2569, จาก <https://www.etda.or.th>
- องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย). (ม.ป.ป.). *ACT Ai เครื่องมือตรวจสอบความโปร่งใสของภาครัฐด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน*. สืบค้น 7 มิถุนายน 2569, จาก <https://www.actai.co>
- Policy Watch. (2569, 10 กุมภาพันธ์). *อันดับ CPI ดัชนีการรับรู้ทุจริตไทยยังตกต่อเนื่อง*. สืบค้น 3 มิถุนายน 2569, จาก <https://policywatch.thaipbs.or.th>
- SDG Move. (2569, 10 กุมภาพันธ์). *ดัชนีรับรู้การทุจริต ปี 2025 ไทยรั้งอันดับ 116 อยู่ในกลุ่มประเทศทุจริตค่อนข้างสูง*. สืบค้น 3 มิถุนายน 2569, จาก <https://www.sdgmove.com>
- ThaiPublica. (2569, 10 กุมภาพันธ์). *ดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชันปี 2568 ไทยถดถอยต่อเนื่อง ได้ 33 คะแนน อันดับ 116 จาก 182 ประเทศ*. สืบค้น 7 มิถุนายน 2569, จาก <https://thaipublica.org>

- Kohlberg, L. (1984). *The psychology of moral development: The nature and validity of moral stages* (Vol. 2). San Francisco, CA : Harper & Row.
- KRAC Corruption, Chulalongkorn University. (2026, February). *ล่าสุด ดัชนีรับรู้การทุจริต (CPI) ปี 2568 ให้ประเทศไทย 33 จาก 100 คะแนน* [Facebook post]. Retrieved June 7, 2026, from <https://www.facebook.com/KRACcorruption>
- Nation Thailand. (2026, February 10). *Thailand slips to 116th in TI corruption index, score 33*. Retrieved June 7, 2026, from <https://www.nationthailand.com>
- Prachatai. (2026, February 10). *Thailand's corruption worsens steadily, 2025 CPI shows*. Retrieved June 7, 2026, from <https://prachataienglish.com>
- Rest, J. R. (1986). *Moral development: Advances in research and theory*. New York, NY : Praeger.
- Rest, J. R., Narvaez, D., Bebeau, M. J., & Thoma, S. J. (1999). *Postconventional moral thinking: A Neo-Kohlbergian approach*. Mahwah, NJ : Lawrence Erlbaum Associates.
- Statista. (2024). *Cybersecurity and cybercrime in Thailand: Statistics & facts*. Retrieved June 7, 2026, from <https://www.statista.com>
- Transparency International. (2024). *Corruption perceptions index 2023: Thailand*. Retrieved June 7, 2026, from <https://www.transparency.org>
- Transparency International. (2026a). *Corruption perceptions index 2025*. Retrieved June 7, 2026, from <https://www.transparency.org>
- Transparency International. (2026b). *Thailand: Corruption perceptions index*. Retrieved June 7, 2026, from <https://www.transparency.org>